

CONTRIBUȚII LA CUNOAȘTEREA MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI DIN JUDEȚUL GORJ

DAN NEGULEASA

După cum este foarte bine cunoscut, în județul Gorj, apariția relațiilor capitaliste și odată cu acestea a proletariatului, a luptei sale contra exploatării sînt atestate documentar încă din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Prima unitate productivă de tip capitalist cunoscută în Oltenia, este manufactura de porțelanuri condusă de Frederich Drexler, ce funcționa încă din anul 1830 în orașul Tg.-Jiu,¹ grupînd un mic nucleu de lucrători dintre țărani dependenți din satele limitrofe orașului care, nemaiputînd îndura condițiile grele în care erau obligați să-și desfășoare activitatea, în octombrie—noiembrie 1844 încetează lucrul cerînd sporirea retribuției și îmbunătățirea condițiilor de muncă.²

Acceași atitudine revoluționară vor dovedi și brutarii țirgujieni ce au încetat lucrul refuzînd să mai producă pîine pînă ce municipalitatea orașului nu le va aproba desfacerea produsului muncii lor la un preț mai avantajos.

Slaba dezvoltare economică a județului Gorj înregistrată în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, situație ce se va accentua în primele decenii ale secolului al XX-lea, va influența negativ asupra mișcării muncitorești din această parte a țării, întîrziînd procesul de organizare și maturizare politică a muncitorimii, imprimîndu-i unele trăsături specifice. Aceiași tristă realitate economică îi va obliga pe mulți gorjenii să-și părăsească ținutul natal, să-și caute de lucru în alte zone ale țării, unde se vor încadra în detașamentul revoluționar al celor obidiți, fiind prezenți la marile bătălii organizate și conduse de partidul revoluționar al clasei muncitoare.

Primele încercări de organizare a meseriașilor și muncitorilor gorjeni datează de la sfârșitul secolului al XIX-lea. La 23 februarie 1890 în orașul Tg.-Jiu s-au pus bazele societății de întrajutorare în caz de boală și deces „Ajutorul”. Urmînd același exemplu, trei ani mai tîrziu, la 1 martie 1893, alți meseriași țirgujieni formează o a doua societate de întrajutorare denumită simbolic „Unirea”.³

Cu toate că cele două societăți vor avea o îndelungată existență, pînă în anul 1948, activitatea lor se va rezuma doar la încasarea cotizațiilor, întrajutorarea membrilor societari și participarea la diferite evenimente festive din viața orașului, fără a se angaja în lupta socială și politică a județului.

Dintre societățile fondate în primele decenii ale secolului al XX-lea de către muncitorii gorjeni, două ne rețin atenția. Cea creată la 31 decembrie 1911 sub denumirea „Meseriașul — societate de economie și ajutor reciproc”⁴ și în special „Societatea funcționarilor publici din județul Gorj”⁵ constituită un an mai tîrziu la 2 dec. 1912, organizații care se dovedeau mult mai angajate în lupta economică și socială.

Printre prevederile sale statutare⁶ Societatea funcționarilor publici declara că are drept scop ca pe cale pașnică să solicite și să obțină pentru membrii societari sporirea salariilor, reducerea anilor de serviciu pentru pensie, acordarea de diurne pentru deplasări, spor pentru chirie, reducerea orelor de serviciu, ș.a., un adevărat program de luptă ce demonstra maturizarea politică a membrilor fondatori.

O dovadă în plus a acestei maturizări ne-o face și articolul 39 al amintitului statut care prevedea obligativitatea societății de a sărbători, în fiecare an, ziua de 1 Mai printr-o serbare cîmpenească.⁷

Pentru susținerea intereselor membrilor societari același statut prevedea și editarea unui ziar propriu care, nu întîmplător, apărea la 1 mai 1913 sub simbolica denumire „Lupta” în al cărui articol de fond se arată deschis că scopul societății era „ridicarea socială, economică și culturală a slujbașului public român”. Din nefericire numărul unu al ziarului „Lupta” de la 1 mai 1913 a fost primul dar și ultimul.

Concomitent cu încercările de organizare din acest colț de țară, aici a apărut și s-a dezvoltat mișcarea socialistă.⁸

Astfel de timpuriu, în toamna anului 1878, s-au pus bazele unui cerc socialist „Progresul” condus de Alex. Silviu Truşcă, cerc ce va dispărea după o scurtă perioadă de activitate”.

În schimb, simpatizanzii și ideile socialiste nu au dispărut odată cu cercul ce le făcuse cunoscute, ci ele s-au menținut și dezvoltat căpătînd noi aderenți. La Tîrgu-Jiu se aflau militanți socialiști neorganizați care se considerau adepți ai P.S.D.M.R. și desfășurau activități specifice în rîndul muncitorilor și țăranilor, vizînd cu deosebire tineretul. Și aici au fost preocupări și încercări pentru înființarea unui club al muncitorilor. Gazeta „Lumea nouă” își exprima optimistă părerea că și în capitala județului Gorj sînt condiții pentru întemeierea unui club socialist.¹⁰ Aceiași socialiști tîrgujieni, pentru a-și face mai bine cunoscute ideile, pentru a atrage mai mulți simpatizanzii și tovarăși, reușeau în anul 1905 să editeze un ziar, apărut într-un singur număr, sub denumirea „Vocea Hodinăului”.

Neputînd avea o revistă socialistă proprie mulți gorjeni își vor îmbogăți cunoștințele din paginile altor reviste socialiste editate în diferite orașe ale țării. În 1907 printre abonații revistei „Revista ideii” figurau și tîrgujienii I. Minov, Dinu Culcer, G. Niculescu, adv. Numa Frumușanu, lt. Iliescu Leon din reg. 5 artilerie și slt. Urdăreanu¹¹.

Locuitorii satelor au luat contact cu ideile socialiste pe diferite căi. Astfel în luna martie 1908 este arestat Gheorghe Fîcea din Tg.-Jiu, cunoscut socialist, membru al cercului „România muncitoare” din Turnu Severin asupra sa găsindu-se mai multe broșuri și manifeste socialiste.¹² Un an mai tîrziu, în ianuarie 1909, o notă informativă a Direcției Poliției și siguranței generale informa despre activitatea de răspîndire a ideilor noi în satele gorjene întreprinsă de cunoscutul fruntaș al mișcării socialiste Dumitru Grofu. Acesta a stat de vorbă cu țăranii din satele Cîlnic, Stejerei, Peșteana, Vîrtop, Părău, Tigania și Cilcești, lămurindu-i cu unele aspecte referitoare la legislația muncii, împărțindu-le numere din gazeta „România muncitoare” și i-a îndemnat să protesteze contra unor nedreptăți.¹³

La sfîrșitul primului război mondial se creaseră condiții și posibilități noi, superioare, pentru dezvoltarea mișcării muncitorești din România. Uriașul avînt revoluționar al mișcării muncitorești din țara noastră a descătusețat ener-

gile revoluționare ale proletariatului din toate județele indiferent de forțele și convingerile politice ale locuitorilor lor.

Ilustrativă pentru starea de spirit revoluționară a proletariatului gorjean este demonstrația de la 1 mai 1919, cînd, cu toate măsurile autorităților locale de a interzice orice demonstrație colectivă, muncitorii, meseriașii, intelectualii și alte categorii de oameni ai muncii din orașul Tg.-Jiu au manifestat cu putere participînd în număr mare la demonstrația de pe străzile orașului și apoi la mitingul organizat cu același prilej, unde au fost formulate revendicări economice și politice.¹⁴

Acasă și combativitate revoluționară au dovedit-o meseriașii și muncitorii țirgujieni, un an mai tîrziu, și la demonstrația organizată cu prilejul sărbătoririi zilei solidarității internaționale a celor exploatați și obidiți. Interesantă și demnă de menționat este relatarea despre atitudinea claselor exploatatoare din Țirgu-Jiu față de ziua de 1 Mai 1920 cuprinsă în paginile ziarului „Cuvîntul socialist”. Autorul articolului arăta că „... burghezia din Țirgu-Jiu, cu toate că aici nu există nici un fel de organizație socialistă, totuși, a apelat la colonelul Pleșoianu ca să-i dea soldați pentru apărare... s-au împărțit cartușe, puști și mitraliere la toți soldații, în afară de meseriași, care au fost consemnați în cazarmă de vineri, pînă duminică seara, pe motiv că sînt bolșevici. În acest timp patrule circulau pe străzi, iar orașul avea un aspect pustiu. Panica, că socialiștii, au să ia orașul cu asalt, făcea pe fiecare burghez să stea încuiat în casă și cu perdelele lăsate”.¹⁵

Deși documentar nu putem urmări frămîntările și activitatea din rîndurile muncitorimii gorjene pentru crearea unui partid revoluționar, de tip nou, totuși se poate afirma, fără a exagera cu nimic, că ea a militat cu hotărîre pentru clarificarea ideologică din mișcarea muncitorească, pentru transformarea partidului socialist în partid comunist.¹⁶

La congresul de făurire a Partidului Comunist Român muncitori, meseriași și țărani gorjeni neavînd o secțiune a partidului proprie au fost reprezentați, nu prin delegații lor ci, prin gorjenii care activau în secțiunile din alte orașe ale țării. Astfel au fost desemnați să participe ca delegați Mihail Cruceanu și Constantin Nicolcescu din partea secțiunii din Craiova. Pe lista celor ce-au votat transformarea partidului socialist în partid comunist totuși nu a figurat

numele lui Constantin Nicolcescu deoarece a fost arestat în timp ce se deplasa la lucrările congresului.¹⁷

Partidul Comunist Român prin întreaga sa activitate revoluționară își câștigă încrederea și simpatia maselor, rîndurile sale sporind neîncetat, chiar și în condițiile grele ale ilegalității. Nenumărați muncitori, meseriași și țărani din județul Gorj devin membri ai partidului comunist și ai unor organizații de masă progresiste conduse de partid.

În documentele de partid găsim prețioase informații privind organizarea și activitatea comuniștilor din județul Gorj. Un astfel de document ce poartă data de 16 febr. 1928 ne semnalează că în orașul Tîrgu-Jiu activa binecunoscutul comunist severinean Luca Gheorghe¹⁸. Este de la sine înțeles că pe lângă comunistul amintit, cunoscut și supravegheat de organele de siguranță, mai activau și mulți alți gorjenii ca membri sau simpatizanți ai partidului comunist. Un alt document consemnează existența în anul 1929 a unei celule de partid chiar în rîndurile armatei, ce număra trei membri, care, în timp, vor spori în anul 1943, la 15 membri.¹⁹

Tot în anul 1943, din însărcinarea conducerii partidului, în orașul Tîrgu-Jiu, vine și-și desfășoară activitatea comunistul Aurel Penescu care reușește să organizeze o celulă de partid. Din păcate, comuniștii celulei sînt arestați și judecați la București.²⁰

Cu toate succesele organizatorice, de atragere a noi membri de partid, datorită slabei dezvoltări economice a județului, a existenței unui detașament muncitoresc redus numericeste, numărul celulelor de partid era încă mic în acest județ în comparație cu altele. De aceea conferința Regionalei P.C.R. Oltenia din 20 iulie 1935 va trasa ca sarcină întărirea organizației comuniste și uteciste a județului de la poalele Parîngului, a constituirii unui comitet județean de partid.²¹

După anul 1939, cînd în județul Gorj vor fi transferate unele unități industriale, cînd în lagărul de internați politici din Tîrgu-Jiu vor fi aduși numeroși fruntași ai mișcării comuniste, cînd detașamentul muncitoresc se va întări, numărul și forța organizațiilor de partid va spori, acestea înscriindu-se cu fermitate în lupta generală antifascistă, de eliberare socială și națională condusă de partidul comunist.

În condițiile grele ale negrei ilegalități, comuniștii și simpatizanții comuniști gorjenii, acasă sau în marile familii

comuniste din țară, vor fi prezenți în marile confruntări de clasă organizate și conduse de Partidul Comunist Român.

În timpul campaniei electorale din 1926 pentru alegerile comunale membrii Blocului Muncitoresc Țărănesc din Gorj, organizație legală a P.C.R., au organizat numeroase acțiuni de lămurire și atragere a maselor. Astfel, într-un manifest ce-a circulat în satele județului, dând glas sentimentelor antiliberales se arăta: „Partidul Național Liberal cerșește azi votul țăranilor și orășenilor de care 50 de ani și-a bătut joc nesocotindu-i. Noi le spunem: Jos ciocoi vechi și noi!... nu ne mai trebuie boieri, ne-am săturat de minciunile lor! Jos partidul minciunii, al nedreptății, al necinstei și al înfometării poporului... Jos Partidul Național Liberal, nenorocirea țării și a poporului”.²²

În focul marilor bătălii de clasă de la Lupeni, Grivița și Valea Prahovei numeroși gorjeni plecați în căutare de lucru au fost prezenți, alături de frații de suferință și participanți activi la prima mare acțiune de protest antifascistă din Europa. Printre eroii secerăți de gloanțe în baia de sânge de la atelierele C.F.R. Grivița din București s-au numărat și muncitorii gorjeni Constantin Preoteasa din com. Bărbătești și Gheorghe I. Popescu din Pojogeni.²³

În anul 1933 se ridică la luptă împotriva politicii de spoliere a executării silite și țăranii din Țirgu-Logrești. Comentând evenimentele întâmplate revista „Brazda” organ al C.C. al U.T.C. releva starea de spirit a țăranimii gorjene apreciind că „o fierbere mare stăpânește întreg ținutul”.²⁴

Deosebit de semnificativă este aprceierea evenimentelor dată de Partidul Comunist Român, potrivit căreia frământările din sinul maselor țăărănești răsculate din Tg.-Logrești, Smîrdan — Dolj și din alte localități ale țării aduceau în prim plan ca sarcină de cea mai mare importanță înfăptuirea „frontului comun de luptă al proletariatului și țăranimii”.²⁵

Dintre numeroasele acțiuni organizate de Partidul Radical Țărănesc, condus de Grigore Iunian, la Țirgu-Jiu în perioada 1933—1937 se detașează marea întrunire politică de la 24 mai 1936. Sub influența comunistilor ea a fost transformată într-o puternică demonstrație populară, pentru democrație, pace, pentru apărarea independenței și suveranității naționale. Marea demonstrație populară de la Țirgu-Jiu a marcat cotitura Partidului Radical Țărănesc spre frontul popular antifascist preconizat de către P.C.R.

Dînd curs programului de luptă antifascistă elaborat de P.C.R. masele populare din județul Gorj au acordat o atenție deosebită alegerilor parlamentare parțiale din județele Mehedinți și Hunedoara unde s-au deplasat în număr mare de jucînd planurile de violență ale bandelor înarmate național cuziste.²⁶

Intensificarea exploatării capitaliste, adîncirea mizeriei și sărăciei, aversiunea fățișă față de fascism și dictatura regală, precum și activitatea neobosită a elementelor comuniste au contribuit la mobilizarea oamenilor muncii la lupta revoluționară.

Conflictele de muncă, refuzul de executare a diferitelor obligații, sabotarea rechizițiilor, nesupunerea la mobilizare, refuzul plății impozitelor și altele au fost alese de către locuitorii județului ca mijloace de exprimare a nemulțumirilor, de împotrivire contra politicii din ce în ce mai nepopulare întreprinsă de cercurile guvernante.

Din statisticile întocmite de autoritățile locale, cu siguranță incomplete, rezultă că-n perioada 1938—1940 în întreprinderile industriale ale județului au avut loc numeroase conflicte de muncă individuale sau colective dintre patroni și muncitori la care au luat parte un număr impresionant de muncitori. De exemplu, doar în anul 1940, în întreprinderile județului Gorj au avut loc 15 asemenea conflicte.²⁷

Revendicările economice și politice formulate de muncitori în cadrul conflictelor individuale sau colective de muncă se refereau la încheierea unor noi contracte colective de muncă, mărirea salariilor, stăvilirea scumpetel, asigurarea unor condiții omenești de muncă și viață, acordarea de concedii medicale și de odihnă, etc.

Cu toate măsurile drastice luate de autorități, înfruntînd numeroase riscuri, la Tg.-Jiu, ca și-n alte orașe ale țării, ziua de 1 Mai 1940 a prilejuit organizarea de întruniri, răspîndirea de manifeste și alte materiale de propagandă.²⁸

Înfruntînd numeroase primejdii, uneori cu prețul libertății lor, comuniștii și alți luptători antifasciști au difuzat în rîndul maselor manifeste, broșuri, apeluri și alte materiale de propagandă, prin care popularizau diferite lozinci mobilizatoare ale P.C.R., informau oamenii muncii cu situația internă și internațională, demascau dictatura și jaful hitlerist.

La Tîrgu-Jiu, comuniștii și simpatizanții acestora au făcut să ajungă la cunoștința oamenilor muncii o serie de materiale cu conținut antifascist, printre care „Apelul de demascare”, „Buletinul mișcării”, comunicatele militare privind mersul războiului difuzate de radio Londra și altele.²⁹ Aceiași luptători antifasciști au răspîndit în gara orașului manifeste ale U.T.C.,³⁰ sau, la 14 aprilie 1944 au difuzat pe străzile orașului alte materiale de propagandă³¹.

Luptătorii antifasciști în acțiunile lor de distrugere a mașinii de război germane, pe lângă sabotajele economice organizate, din Schela, Copăcioasa, Pojogeni și Tîrgu-Cărbunești au lansat semnale luminoase către piloții avioanelor aliate³² sau au sprijinit acțiunile grupului de partizani condus de Constantin Doncea ce-a acționat în anul 1944 pe platforma Rîncă.³³

O puternică stare de spirit antifascistă și antihitleristă se manifesta și în rîndul locuitorilor satelor gorjene. Astfel, aceștia, sistematic în anul 1943, au refuzat să iasă la așa zisa muncă de folos obștesc pentru construirea drumurilor de interes strategic, să transporte fin, paie, lemne, etc. pentru armată. Unii țărani gorjeni au folosit metoda de a vinde boii de jug și a cumpăra în schimb viței ca să nu mai fie obligați la transporturi cu caracter militar.

Chemările și îndemnurile adresate de P.C.R. țăranilor de a nu se supune la incorporări și concentrări au avut ecou în lumea satelor sătulă de război și mizerie. În iunie 1944, cînd regimul fascist antonescian și Germania hitleristă se aflau în derută probabil datorită înfrîngerilor suferite pe front, țăranii din localitatea Polovragi au refuzat cu toții să se supună mobilizării.³⁴

Iniințarea lagărului de la Tîrgu-Jiu și internarea a numeroși fruntași comuniști și luptători antifasciști au determinat conducerea P.C.R. să trimită în acest oraș reprezentanți ai săi care să atragă de partea lor cît mai mulți locuitori. După cum am mai arătat, unul dintre reprezentanții partidului a fost și Aurel Penescu care în 1943 deja stabilise legături cu 20—30 de simpatizanți ai partidului comunist pe care-i folosea în misiunile încredințate.

Despre legăturile celor deținuți în lagăr cu cei din afară și procedeele folosite pentru realizarea lor, dintr-un raport al orșanelor respective din Tg.-Jiu aflăm: „comuniștii din lagărul de la Tîrgu-Jiu iau contact cu populația din afară cînd merg cismarii în oraș pentru a trage fețele de pan-

tofi la mașină și alții la lucrări, așa că prin felul acesta pot lua cunoștință de mersul frontului. Portarul hotelului „Regal” din Tîrgu-Jiu se ocupă cu predarea de pachete inter-naționarilor politici”.³⁵

Datorită sprijinului acordat de locuitorii orașului Tîrgu-Jiu și ai județului Gorj în stabilirea unei legături permanente dintre comuniștii aflați în detenție și cei din afară, a făcut posibilă discutarea și stabilirea planului de acțiune al insurecției antifasciste și antiimperialiste din august 1944, a asigurat succesul evadării conducătorilor P.C.R. aflați în detenție în zilele premergătoare insurecției.

Mișcarea muncitorească și comunistă din județul Gorj, părticică inseparabilă din istoria proletariatului român și a partidului său comunist, și-a adus contribuția pe măsura forțelor și condițiilor concrete, specifice județului, la înscrierea în cartea de aur a istoriei naționale a unor file de neuitat ale luptei de eliberare socială și națională, de edificarea unei noi orînduiri în care partidul comuniștilor să fie forța conducătoare.

Istoria mișcării muncitorești din jud. Gorj, bogată sau săracă, în fapte și acțiuni, cu evenimente cunoscute sau care așteaptă să fie descoperite în filele îngălbenite ale arhivelor, confirmă și ea un adevăr istoric bine cunoscut, că pe întreg cuprinsul țării a existat o permanentă activitate politică a celor ce cu brațele lor creau valori materiale, o luptă plină de abnegație și sacrificii ale căror roade se înmănunchează azi în România zilelor noastre.

N O T E :

- ¹ Ion Mocioi și Virgil Vasilescu, **Ceramica populară din Gorj**, Tîrgu-Jiu 1974, pag. 42.
- ² Ion Pătroi și Vladimir Osiac, **Pagini din istoria mișcării muncitorești și socialiste din Oltenia pînă la crearea Partidului Comunist Român**, Craiova, 1971, pag. 35.
- ³ Arhivele Statului Gorj, fond „Societatea Unirea” Tîrgu-Jiu, dosar 1/1893—1894, f. 65—69.

- 4 Ibidem, fond Tribunalul județului Gorj, dosar 63/1912, f. 3—4; dosar 11/1913, f. 2—5.
- 5 Ibidem,
- 6 Ibidem,
- 7 Ibidem,
- 8 Romus Dima, **Contribuții la studierea mișcării muncitorești din Oltenia**, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1977, pag. 28.
- 9 Titu Georgescu, **De la revoluționarii democrați la intitulul partid politic al clasei muncitoare — P.S.D.M.R.**, în „Anale de istorie” nr. 5/1970, pag. 10. Elena Georgescu, Alexandru Silviu Trușcă (1839—1890) în „Anale de istorie” nr. 2/1969, pag. 149; Romus Dima, op. cit. pag. 28.
- 10 Romus Dima, **Mișcarea muncitorească din Oltenia**, Craiova, Editura Scrisul românesc, 1982, pag. 65—66.
- 11 Vasile Arimia, Paul Barbu, Victor Chiriță, Romus Dima, Ilie Vulpe și Ion Zarzără, **Documente privind mișcarea muncitorească și socialistă din Oltenia pînă la crearea Partidului Comunist Român**, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1981, pag. 145.
- 12 Ibidem, pag. 151.
- 13 Ibidem, pag. 152.
- 14 Romus Dima, **Mișcarea...**, pag. 133; Romus Dima, **Contribuții la...**, pag. 52; Constantin Drăgoescu, **Aspecte și momente ale luptei antifasciste în Gorj**, în „Coloana” supliment al ziarului „Gazeta Gorjului”, aug. 1974, pag. 4.
- 15 Ibidem, **Mișcarea...**, pag. 148.
- 16 Constantin Drăgoescu, loc. cit.
- 17 Romus Dima, **Mișcarea...**, pag. 157; Vasile Arimia, Paul Barbu, Victor Chiriță și alții, op. cit., pag. 222; Mihail Cruceanu, **De vorbă cu trecutul**, București, Editura Minerva, 1973, pag. 176—178.
- 18 Arhivele Statului Gorj, fond Inspectoratul școlar al jud. Gorj, dosar 36/1928, f. 55.
- 19 Constantin Drăgoescu, loc. cit.
- 20 Dan Neguleasa, „Mărturie” în „Coloana” supliment al ziarului „Gazeta Gorjului”, aug. 1974, pag. 5; Romus Dima, **Mișcarea...**, pag. 296—297.
- 21 Romus Dima, **Contribuții...**, pag. 144.
- 22 Ibidem, **Mișcarea...**, pag. 187.
- 23 Dan Neguleasa, **Ecouri ale evenimentelor din februarie 1933 în presa gorjană**, în ziarul „Gazeta Gorjului”, 16 febr. 1933, pag. 2.
- 24 Romus Dima, op. cit., pag. 207.
- 25 Constantin Drăgoescu, loc. cit.
- 26 Ibidem,
- 27 Romus Dima, op. cit., pag. 273.
- 28 Ibidem, pag. 278.
- 29 Ibidem, pag. 299.
- 30 Filiala Arhivelor Statului Gorj, fond Legiunea de jandarmi Gorj, dosar 47/1944, f. 78.
- 31 Ibidem, dosar 12/1944, f. 66.
- 32 Ibidem, dosar 19/1944, f. 49.
- 33 Octavian Ungureanu, **Partizani în munții Gorjului**, în „Coloana”, supliment al ziarului „Gazeta Gorjului”, aug. 1974, pag. 5.
- 34 Romus Dima, op. cit., pag. 308.
- 35 Ibidem, pag. 297.